

לומדים ביחד

על ערך החירות בעין יהודית

רציונאל:

מה היא "חירות"? נראה שיש שאיפה מתמדת של אדם לחוש חופשי ו"חירותי". אך מה הוא אותו "חופש" נכסף? הרי דברים רבים אינם בטווח בחירתו של אדם [נתונים נפשיים, פיזיולוגים, משפחתיים וכו']. יוצא שגם לאותו דבר שנקרא "חירות" יש טווח די צר של בחירות מתוך הדברים שהם בגבול הבחירה. הבחירה והחירות הן בדרך כלל רק בדברים שיקדמו אותי וישמרו על מי שאני ועל מה שאני. אדם למשל יכול לבחור לא לאכול אך אז הוא לא ישרוד, לכן בדרך כלל טווח הבחירה הוא רק מה לאכול או מתי לאכול, ולא האם לאכול. בחירותו וחירותו של האדם צריכים לשקף את יכולותיו ונתוניו המולדים [שאותם לא בחר]. לכן החופש עליו מדברים אינו מוחלט כמו שחושבים אלא יחסי. לכל קטגוריה בטבע יש צרכים שונים, כך גם בין בני אדם ובין עמים וזהויות שונות. ובהקשר שלנו, בחירתו החופשית של יהודי צריכה לשקף את הטבע המיוחד שאיתו הוא נולד.

תובנות עיקריות:

האדם נברא כעבד. גם במציאות האוטופית בגן עדן האדם צווה לעבוד [הקללה "בזיעת אפך תאכל לחם" היא לא שהאדם יצטרך לעבוד אלא שהעבודה קשה יותר ואורכת זמן רב יותר]. גם חז"ל ראו בצורה מאד שלילית אנשים בטלנים, ואף פסלו אותם לעדות בבית הדין [לפי שאין עסוקים בישובו של עולם]. ישעיהו ליבוביץ' כתב שהאדם הוא חלק מהעולם בו הוא חי, והא כפוף לו מבחינה נפשית ופיזית. הגדרת המושג "חופשי" או בעל "חירות" היא מאד מצומצמת. אם חופש הוא לפעול על פי הטבע הפיזי שלי אז האדם אינו באמת חופשי אלא מובל על ידי כוחות הנפש והגוף שלו הדוחפים אותו כל הזמן. היהדות מציגה "חירות" כהתעלות מעל הרצונות הנמוכים והיכולת לשלוט בהם ולנווט אותם. חירות אינה לתת לאדם פורקן לכל רצונותיו אלא להוביל אותם ליעודם. לכן אמונה או "דת" לעולם לא תוכל להיות יצירתו של האדם אלא של משהו מעבר לאדם. של אלוקים. כל מדרגה בטבע מצד אחד גבוהה מאלו שתחתיה, ודוקא בעקבות כך יש לה אחריות רבה יותר כדי לשרוד. [דומם לא זקוק לדבר, צומח זקוק לקרקע ולמים, חי זקוק לאוכל רביה וכו', אדם זקוק לחברה, מוסר, וכו'. וישראל- זקוקים למערכת המוסר והחוקים של המורשת שלהם, לתורתם ולאמונתם]. הנצי"ב מוולוז'ין מסביר כי ישראל מצווים לשמור על כשרות האוכל ואם לא הם יחושו רצון לאכול אפילו דברים שאנשים רגילים לא רק שלא רוצים אלא אף מואסים בהם. לכן בסוף פרשיית המאכלות האסורים מופיעה אזהרה לא לאכול רמשים. לרמוז שאם ישראל לא ישמרו על קשר למורשתם המיוחדת להם הם יהיו פחותים משאר העמים בעולם.

דגשים ללימוד המקורות, ליחידות הפתיחה והסיכום:

הנושא הספציפי הזה דורש לעיתים הכנה מעמיקה, ומוכנות לשאלות רבות על הנחות היסוד הרבות הקיימות בו, לכן הוא מתאים לתלמידים ותיקים יותר. או לסטודנטים משנה שניה והלאה.

מושג ה"חירות" הוא סוג של "קודש קודשים" בחברה הכללית, ולכן דיבור עליו דורש שליטה מסוימת במושגים ובמקורות, וכן יכולת להנחות את הדיון והלמידה ולא להתפזר לתחומים שונים.

אם צפה שאלה על הנחת היסוד כי ישראל הם כביכול "מעל" העמים האחרים כי יש להם טבע מיוחד, לא לפתוח את הנושא [כי הוא לגמרי מתאים ליחידה או סדרה שלמה] כן אפשר לומר שהכוונה אינה רק להיררכיה אלא לתפקיד שונה [כמו שבצבא למפקד המחלקה ולחובש יש תפקיד ויעוד שונה, ולא רק יחסי מרות או היררכיה]. גם מושגים כמו "גן עדן", ניתן להתייחס אך לא להסיט לכך את הדיון כי במסגרת הזו אי אפשר לספק לכך מענה יעיל.

סביב נושא הכשרות של המאכלים [כמו בכל נושא הלכתי] לדבר עליו "מלמעלה", לגעת ולא לגעת. הנושא מוכר לרוב ככל המשתתפים אך לא בהכרח מקויים או מובן להם. לנסות לא לסמן את האיסור כגבול וקו ברור, אלא לגשת לכך ממקום ערכי יותר, כמו למשל- לעם היהודי יש זהות ותפקיד מיוחד, ולכן נדרשים ממנו מעשים מסויימים. כמובן למי שבא לשאול באופן פרטני, השיעור הוא הזדמנות מעולה להציף את נושא כשרות המזון בכלליות ולפי יכולת השומעים.